

การพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสี่ทอง
ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE DEVELOPMENT OF PROCESS IN SOCIAL CAPITAL OF
THAP SI THONG COMMUNITY IN BAN SADET DISTRICT KHIANSAN,
SURAT THANI PROVINCE

ไมตรี อินทรีย์

Mitree Intria

จิรสุดา ปลายยอด

jirasuda Plaiyod

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

Learning Institute for Everyone, Thailand

E-mail: maitree2013@gmail. com.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหากระบวนการทุนทางสังคม 2) พัฒนากระบวนการทุนทางสังคม และ 3) ประเมินและปรับปรุงการพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสี่ทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงบรรยายเนื้อหา (Content Analysis) ผลจากการศึกษาชั้นที่ 1 การสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง พบว่ามีปัญหากระบวนการทุนทางสังคมในระบบคิด สรุปได้ 5 ด้าน คือด้านความเชื่อ ด้านภูมิปัญญา ด้านค่านิยมมีความคิดต่างกัน ด้านขนบธรรมเนียม และด้านประเพณี/วัฒนธรรม ชั้นที่ 2 การพัฒนากระบวนการทุนทางสังคม จากการตรวจสอบโครงสร้างแผนปฏิบัติการ ที่พัฒนาขึ้น การปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างแผนปฏิบัติการ พิจารณาในประเด็นต่าง แก้ไข ปรับปรุงหลังจากนั้นได้นำไปทดลองใช้ (Try Out) โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการกับชุมชนประชากรตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่างแต่มีบริบทที่เหมือน กันชั้นที่ 3 การประเมินและปรับปรุงการพัฒนากระบวนการทุนทางสังคม เป็นการนำแผนปฏิบัติการกระบวนการทุนทางสังคมที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ทดลองหาประสิทธิภาพโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามวงจรการวิจัย

* Received 19 June 2021; Revised 5 August 2021; Accepted 27 October 2021

เชิงปฏิบัติการกับกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินกิจกรรมและวิธีการ แต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสมทำให้เข้าใจกระบวนการทุนทางสังคมมากขึ้น สำหรับผลการประเมินพฤติกรรม พบว่าผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนามีพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับดี และผลตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พบว่าการพัฒนากระบวนการทุนทางสังคม มีความเหมาะสม

คำสำคัญ: การพัฒนากระบวนการ, กระบวนการทุนทางสังคม, ทุนทางสังคม

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study the problems of the social capital process. 2) develop the social capital processes and 3) estimate and to adjust the development of the social capital process of Thap Si Thong Community in Ban Sadet District Khiansa, Surat Thani Province. Sampling methods in research methodology by choosing to sample and determine the sample size for 30 people. After that collecting data with interviews to analyze data in research with descriptive content. Stage 1 in the sampling process was group interview for 2 samples have found problems on the social capital process 5 issues, there was belief, wisdom, cultural value differences, custom, and tradition/culture. Stage 2 was the development of social capital processes through structure-activity that was developed to get a list of the actual cases then does action research to the social capital process of Thap Si Thong Community in Ban Sadet District Khiansa, Surat Thani Province. Stage 3 was assessment and the improving development of the social capital process for sampling method to measure research efficiency in action research The results of the research showed that 1) outcome measure of activities and methods in each stage showed that it was suitable for understanding the social capital process better and sample group has good learning behavior, moreover the action research showed the development of social capital processes is also suitable for social capital process

Keywords: development process, social capital processes, social capital

บทนำ

บริบทไทยของความเป็นไทย ทุนทางสังคมถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนไทยในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของประเทศ มาช้านาน ช่วยบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม มี

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ การมีระบบเครือข่ายและชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรี ชอบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทูทางสังคม คือชีวิตประจำวันของคน เช่น การสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การสร้างมิตรภาพ และการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคม การสร้างทูทางสังคมในชุมชนจะต้องมีการสะสมทุนก่อน คนในชุมชนต้องมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม มีการติดต่อสัมพันธ์อันญาติมิตรกับเพื่อนบ้าน การสะสม ความสัมพันธ์ทางสังคมให้คนบรรลุถึงความต้องการทางสังคม และชุมชนจะได้รับประโยชน์จากความร่วมมือของสมาชิกทุกคน สมาชิกก็ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน อันจะนำมาซึ่งมิตรภาพความช่วยเหลือเกื้อกูล และความเห็นอกเห็นใจกันในสังคม (สมคิด ทับทิม, 2560) และแนวคิดเกี่ยวกับทูทางสังคมเพิ่งจะเริ่มได้รับความสำคัญในสังคมไทยมีระยะเวลาประมาณ 10 ปี แต่ใน ต่างประเทศมีการกล่าวถึงมานานพอควร โดยที่ทูทางสังคมได้รับความสำคัญก็มีเหตุผลเนื่องมาจากการให้ ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจมาจนเกินไป และเมื่อเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงและล่มสลาย ก็ได้มีการหันกลับมาพิจารณาสิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้ออาทรต่อกัน ความมีน้ำใจ การพึ่งพาและให้ความสำคัญกับเรื่องใดเรื่อง หนึ่งมากจนเกินไปก็จะพบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งประเทศไทยอยู่ภายใต้สังคมโลกอันเป็นสังคมโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดเรื่องทูทางสังคมก็ถูกนำมาเรียกร้องให้กลับมาพิจารณาอย่างจริงจัง เพราะเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวให้สังคมไทยผูกพันและยึดเหนี่ยวกันมาช้านาน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

ทูทางสังคม ในหลายมิติทั้งในมิติที่เป็นเรื่องของระบบคิดและในมิติของค่านิยม วัฒนธรรมของประชาชน ความไว้วางใจกันความสำนึกร่วมกันในความ เป็น เจ้าของความเป็น ชุมชนเดียวกัน มีจารีตและค่านิยมต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ทุนของชุมชนเป็นทูทางสังคม อย่างหนึ่งซึ่งประกอบด้วยทุน ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานวัฒนธรรม ความเอื้ออาทร ความสามัคคีความไว้วางใจซึ่งกันและกันมีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการรวมพลังความคิดและมี กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันซึ่งทูทางสังคมถือเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นไมตรีจิตมิตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจ และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างกันของ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้าน และบุคคลทั่วไป แล้วขยายวงออกไปเรื่อย ๆ อย่างกว้างขวางนำไปสู่การ สะสมทุนทางสังคมในชุมชนนั้นๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554); (ชลดา บุญอยู่, 2556) ได้รวบรวมความหมายของทูทางสังคม ไว้ดังนี้ Putnum กล่าว ว่า ทูทางสังคม เป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ซึ่งสามารถปรับปรุง ประสิทธิภาพของสังคม โดยการ ส่งเสริม เกื้อหนุนการร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน กระบวนการเกิดของทูทางสังคม นั้น เริ่มจากประชาชนในสังคมมีระบบคิดและค่านิยมที่ตีร่วมกัน ดังนั้นทูทางสังคมในรูป เครือข่ายส่งผลให้เพิ่มศักยภาพในการทำงานและช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าการ

ทำงาน แบบปัจเจกชน เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกันทำให้องค์กรชุมชนมีพลังมากขึ้น เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่ายทำให้การติดต่อและระบบข้อมูลข่าวสารมีความ สะดวกรวดเร็ว และมีการนำความสำเร็จร่วมกันในอดีตมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต Coleman (นุทิศ เอี่ยมใส, 2555) กล่าวว่า ทูตทางสังคมเป็นชุดของความสัมพันธ์ (set of relationships) ระหว่างคน เป็นความสัมพันธ์ที่มีผลมาจากความตั้งใจบนพื้นฐานของความหวังในสิ่งที่ต้องใช้ร่วมกัน (common) เป็นชุดของการมีค่านิยมร่วมกัน (set of shared values) และการมีสำนึกของความไว้วางใจ (sense of trust) ระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคน หรือมากกว่าที่ได้แสดงออกมาและส่งผลต่อกิจกรรมที่ได้กระทำในมิติดังกล่าว (สถาบันพระปกเกล้า, 2554) กล่าวว่า ทูตทางสังคม คือ สิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติทรัพยากรบุคคล หรือปราชญ์ชาวบ้าน เครือข่ายของการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ ภายในประชาคม บรรทัดฐานและความไว้วางใจ ซึ่งส่งผลให้ผู้มีส่วนร่วมสามารถกระทำการร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในการบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยความร่วมมือจะสำเร็จก็ต่อเมื่อได้มีการเชื่อมต่อถึงกัน มีลักษณะเป็นสินค้าสาธารณะ เป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากกิจกรรมทางสังคม เป็นสิ่งดั้งเดิมที่มีอยู่แล้วในแต่ละชุมชน ยังเป็นวิธีการในการจัดการชุมชน โดยที่ชุมชนร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนให้ชุมชนให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (อาทิตย์ บุคดาตวง, 2554) ได้แบ่งทูตทางสังคมประกอบด้วย 5 รูปแบบ ได้แก่ ทูตทางสังคมรูปแบบแรก คือ จิตวิญญาณ ระบบคุณค่า สำนึกท้องถิ่น ความภาคภูมิใจที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด รวมเรียกว่า Spirit Capital สิ่งนี้ในสังคมไทยมีมาตลอดในความรู้สึกของคนที่รักบ้าน รักเมือง เสียสละ และการดูแลสืบต่อ ซึ่งจิตวิญญาณและระบบคุณค่าเหล่านี้ เป็นสิ่งที่สังคมไทยมีปรากฏอย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นเรื่องคุณค่า พิธีกรรม ความภาคภูมิใจที่อยู่ในจิตใจของผู้คนในแต่ละสังคม ทูตทางสังคมรูปแบบที่สอง คือ ทูตทางภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา และวิถีชุมชนที่แสดงออกทางปัจจัยสี่ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย รวมไปถึงเครื่องใช้ ของใช้ เครื่องไม้เครื่องมือต่าง ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตสะท้อนให้เห็นความพอดี ความพอเพียง การอยู่ร่วมกันของผู้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยไม่เอาเปรียบกัน ทูตทางสังคมรูปแบบที่สาม คือ ทรัพยากรมนุษย์/ทรัพยากรบุคคล เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ เช่น ความรักเพื่อน ความรักศักดิ์ศรีความเป็นไทย หรือแม้กระทั่งผู้นำทางความคิดผู้นำทางการเกษตร เหล่านี้ล้วนเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีวันหมดสิ้น ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถในระดับหนึ่งและมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือ ทูตทางสังคมรูปแบบที่สี่ คือ ทูตทางทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นหญ้าต่าง ๆ สมุนไพร พืชพรรณสิ่งมีชีวิตต่าง แร่ธาตุและผลผลิตของธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า เขา ล้วนเป็นทุนสำคัญ หากชุมชนค้นพบคุณค่าของสิ่งเหล่านี้มูลค่าก็จะตามมาไม่มีหมด เพราะใช้เป็นการเป็นทุนโภคทรัพย์รูปแบบที่ห้า คือ ทุนที่ชุมชนได้ร่วมกันสร้าง ร่วมกันผลิตสะสมมาจากบรรพบุรุษ เทือกสวนไร่นา สิ่งปลูกสร้าง เงินสะสม กิจกรรม

โครงการต่าง ที่อยู่ร่วมกัน ล้วนเป็นทุนของชุมชนอยู่ตลอดมาไม่ว่าจะเป็นกองทุนฌาปนกิจ ฌาปนคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ ฌาปนคารกระบือ ปัจจัยการดำรงชีวิตนี้มีอยู่ในทุกชุมชน ทุกศาสนา ส่งผลให้เกิดกฎเกณฑ์ที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นที่เป็นที่นั้งไว้วางใจกันก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ทาง ศีลธรรม ศาสนา จารีตประเพณีที่ทำให้คนร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ เดินทางไปทางเดียวกัน

กระบวนการทุนทางสังคมนั้นมืองค์ประกอบอยู่ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ สิ่งที่เป็น กระบวนการและส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อม ส่วนแรก คือ กระบวนการ ประกอบด้วย 3 ส่วนย่อยได้แก่ 1) ส่วนที่เป็นระบบคิด จะเป็นส่วนที่เป็นนามธรรมสูง ระบบคิดดังกล่าวจะมีทั้ง ส่วนที่มีมาแต่ดั้งเดิม อันได้แก่ ความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่ปัจเจกชน กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนได้สืบทอดมาจากบรรพชนในอดีต นอกจากนั้น ระบบคิดอีกส่วนหนึ่งอาจจะมาจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งก็รวมทั้งความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยมหรือธรรมเนียมปฏิบัติแบบใหม่สำหรับสาระหลักที่อยู่ในระบบคิดดังกล่าวได้แก่ ระบบคิดที่เกิดจากค่านิยมที่มีการเอื้ออาทรต่อกัน มีการต่างตอบแทนมีความไว้วางใจระหว่าง กัน และมีความสามัคคี เป็นต้น 2) ส่วนที่เป็นวิธีปฏิบัติ จะเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับส่วนที่เป็นระบบคิด นั้นหมายความว่าเมื่อปัจเจกชน กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนที่มีระบบคิด เกี่ยวกับค่านิยมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระบบคิดดังกล่าวก็จะส่งผลให้สมาชิกมีการปฏิบัติ ต่อกันด้วยความเอื้ออาทรและมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น 3) ส่วนที่เป็น ผลลัพธ์ จะเป็นส่วนที่เกิดจากผลของการที่สมาชิกมีระบบคิดและวิธีปฏิบัติอย่างไร ซึ่งผลลัพธ์ ดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือเป็นทุนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อาทิ ทุนที่เป็นตัวเงิน (ทุนในรูปแบบของกองทุนชุมชน) ทุนมนุษย์ (แรงงานที่มีการลงแขกเอาแรงช่วยเหลือกัน) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ(มีป่าไม้ที่เป็นป่าของ ชุมชน) ทุนภูมิปัญญา (มีความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน) โดยที่ทรัพยากรหรือทุนต่าง เหล่านี้ เป็นของชุมชน หรือเป็นของสาธารณะที่สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงและมาใช้ประโยชน์ได้ และส่วนที่ 2 ปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ อันได้แก่ปัจจัยภายนอกต่าง ที่เป็นรูปธรรม (เงินทุนจากภายนอก เครื่องมือที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก บุคลากรหรือนักวิชาการจาก ภายนอก) และนามธรรม (ความช่วยเหลือทางวิชาการจากภายนอก ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ จากภายนอก) ผลที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีจาก ภายนอก ที่มีผลต่อระบบคิดและวิธีปฏิบัติภายในกลุ่ม องค์กร สถาบัน และชุมชน สำหรับ ทุนทางสังคมในประเทศไทยส่วนใหญ่กล่าวถึงทุน ทางสังคมในภาพรวม กล่าวคือ ทุนทางสังคมจะ ช่วยให้ประชาชนและกลุ่ม ต่าง เข้าถึงทรัพยากรและแหล่งข้อมูลต่าง เพื่อยกระดับโอกาสของ ชีวิตของตนเองและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน และสิ่งแวดล้อมทุนทางสังคม ยิ่งก่อให้เกิดความ สามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน กำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชนของตนเองโดยเฉพาะ อย่างยิ่ง (ปิยะพงษ์ บุษบงก์ และสุนทรชัย ชอบยศ, 2558) กล่าวว่า การพัฒนาท้องถิ่นใน ศตวรรษที่ 21 โดยใช้ทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงกับรากฐานของ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และ

ความสัมพันธ์ทางสังคมแทนการส่งเสริมนวัตกรรมท้องถิ่น เพราะทุนทางสังคมให้ความสำคัญกับรากเหง้าของตนเองมากกว่าแสวงหาสิ่งใหม่ ดังนั้น ผลประโยชน์จากการใช้ทุนทางสังคมจึงมีอยู่กว้างขวาง โดยเฉพาะทุนทางสังคมกระตุ้นให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ ของคนในชุมชนองค์กรชุมชน มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการร่วมกันทำงานของชุมชนได้ ทุนทางสังคมสามารถเป็นเครื่องมือในการกระจายความ ไม่เท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นในสังคมเนื่องจากการเข้าถึงแหล่งเครือข่ายทางสังคมที่ แตกต่างกัน (บุศรา โพธิสุข, 2559) พบว่า ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งหน้าที่ในชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการเมืองท้องถิ่นที่แตกต่างกัน จากผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง ความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นเพราะความแตกต่างของระดับต้นทุนที่แต่ละบุคคลมีอยู่ ซึ่งผลต่อทั้งปริมาณ (quantity) และคุณภาพ (quality) ของทุนทางสังคมภายนอกชุมชน ที่บุคคลสามารถจะเข้าถึงและใช้ประโยชน์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง ซึ่งกระบวนการทุนทางสังคม คือ องค์ประกอบหลักของทุนทางสังคมได้แก่ ทุนคนหรือมนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ความสามารถจิตสาธารณะ มีความเอื้ออาทร มีน้ำใจ พร้อมทั้งจะเสียสละทำประโยชน์เพื่อชุมชน/ส่วนรวม ทุนสถาบัน/องค์กร คือ สถาบัน องค์กร ที่มีส่วนสนับสนุนผลักดันให้ชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันและทำประโยชน์ร่วมกัน ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จารีตประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่นรวมถึงค่านิยมและความเชื่อที่ดีของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนแล้วตั้งแต่บรรพกาลทั้งนี้ การจะใช้ประโยชน์จากทุนสังคมต้องคำนึงถึงบริบท ของชุมชนในมิติต่าง เช่น ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำให้ เห็นพลวัตของชุมชนได้เป็นอย่างดี สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ทุนทางสังคมได้ในอนาคต และกระบวนการทุนทางสังคมกับหลักการสหกรณ์มีจิตวิญญาณเดียวกัน คือ (ปราณี จุลภักดี และคณะ, 2559) เป็นทั้งข้อปฏิบัติและแนวทางในการดำเนินงานสหกรณ์ รวมถึงตลอดถึงจิตวิญญาณในสหกรณ์ด้วย ถือเป็นหัวใจของวิสาหกิจสหกรณ์ ดังนั้น มนุษย์เป็นทุนทางสังคมและเป็นตัวขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศชาติให้ดำรงอยู่รอด แม้โลกยุคปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและการย้ายถิ่นที่อยู่ของประชากรส่งผลกระทบต่อกระบวนการทุนทางสังคมและอาจสูญหายไปได้หากละเลยและไม่ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญที่จะพัฒนาทุนสังคมให้คงอยู่ต่อไป ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีราษฎรจากจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง กระบี่ และอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี อพยพเข้ามาจับจองตั้งบ้านเรือนและทำสวน นา ไร่ เรื่อยมา เป็นตัวบ่งชี้ทำให้เกิดปัญหากระบวนการทุนทางสังคมในส่วนที่เป็นระบบคิดที่แตกต่างกันในอดีตผู้วิจัยได้เผชิญอยู่ในตำบลบ้านเสด็จ ในตำแหน่งนักวิชาการสงเคราะห์การทำสวนยางของการยางของการยางแห่งประเทศไทย มีหน้าที่รับผิดชอบผู้เข้าร่วมโครงการสงเคราะห์ปลูกแทนในพื้นที่ตำบลบ้านเสด็จ และปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนรับผิดชอบศูนย์เรียนรู้จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(ตำบลบ้านเสด็จ) จากอดีตถึงปัจจุบันผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งที่เผชิญอยู่ในชุมชนบ้านเสด็จเห็นวาระบบคิด ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาแตกต่างกัน ดังนั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงโดยการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้ในการแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือ ข้อสรุปที่ต้องการ มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ เริ่มต้นด้วยการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ และการประเมินผล ด้วยการใช้รูปแบบบันไดเวียน (Spiral) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือถ้าผลการวิจัยสามารถแก้ไขปัญหาได้ก็ถือว่าสิ้นสุดขั้นตอนการวิจัยแต่ถ้าผลการวิจัยยังไม่สามารถแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนใหม่และขณะดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยปรับปรุง แก้ไขแผนงานได้ตลอดเวลาเพื่อให้แผนงานมีความเหมาะสมกับสภาพจริงของการปฏิบัติงาน (วีระยุทธ ชาติกาญจน, 2558) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาปัญหากระบวนการทุนทางสังคม การพัฒนากระบวนการทุนทางสังคม และการประเมินและปรับปรุงการพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อประเมินและปรับปรุงการพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งผู้วิจัยต้องการได้การพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงได้ดำเนินการแบ่งขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาปัญหาปัญหากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการสร้างโครงร่างแผนปฏิบัติการ ศึกษาจากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำรวจข้อมูลภาคสนาม โดยการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง กลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบเจาะจง อาศัยความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้วิจัย จำนวน 30 คน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนา

กลุ่ม เพื่อนำเข้าสู่ประเด็นในการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการทุนทางสังคมวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงบรรยายเนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างโครงสร้าง แผนปฏิบัติการกระบวนการทุนทางสังคม

ขั้นที่ 2 การพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนตำบลสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการนำโครงสร้างแผนปฏิบัติการกระบวนการทุนทางสังคมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองหาประสิทธิภาพโดยการพัฒนากระบวนการปฏิบัติตามแผนตาม วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ เคมมีสและแม็คแทกเกิร์ต (Kemmis, S. & Mc Taggart, R., 2000) กับชุมชนประชากรตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีบริบทที่เหมือนกัน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบบันทึกข้อมูลแบบบันทึกการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 ประเมินและปรับปรุงการพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนตำบลสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้โครงสร้างแผนปฏิบัติการ กระบวนการทุนทางสังคมที่พัฒนาขึ้นไปหาประสิทธิภาพของโครงสร้างด้วยการปฏิบัติจริงกับ กลุ่มตัวอย่างโดยใช้กระบวนการทุนทางสังคมกับชุมชนตำบลสีทอง ด้วยวิธีการเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบประเมินผลกิจกรรม แบบประเมินพฤติกรรมโดยวิทยากรกระบวนการ และแบบประเมินกระบวนการโดยคณะผู้วิจัย การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

ผลการวิจัย

การพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนตำบลสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน สรุปผลได้ดังนี้

1. การศึกษาปัญหากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนตำบลสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาข้อมูลจากเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและ ผลการสำรวจข้อมูลภาคสนามจากสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ในปัจจุบันสรุปได้ 5 ด้าน คือ 1) ด้าน ความเชื่อ 2) ด้านค่านิยม 3) ด้านขนบธรรมเนียม 4) ด้านประเพณีวัฒนธรรม และ 5) ด้านภูมิ ปัญญา

2. การพัฒนากระบวนการทุนทางสังคม ของชุมชนตำบลสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สรุปผลการวิจัยเป็น 3 ตอน คือ 1) การสร้างโครงสร้าง แผนปฏิบัติการโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง มากำหนดเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างโครงสร้างแผนปฏิบัติการให้เหมาะสมกับสภาพ

ปัญหาเข้าที่ได้จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 2) การตรวจสอบโครงสร้างแผนปฏิบัติการ เป็นการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างแผนปฏิบัติการ ที่พัฒนาขึ้น การปรับปรุงแก้ไข โครงสร้างแผนปฏิบัติการโดยการนำในแต่ละประเด็นมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงหลังจากนั้นได้นำไปทดลองใช้ โดยการพัฒนาระบบการปฏิบัติตามแผนตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการกับ ชุมชนประชาชน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีบริบทที่เหมือน กัน

3. การประเมินและปรับปรุงการพัฒนาระบบการทุนทางสังคมที่พัฒนาขึ้นโดยการพัฒนาระบบการปฏิบัติการตามแผนตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สรุปผลการวิจัยดังนี้ 1) ผลการประเมินกิจกรรมหรือผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนา มีคิดเห็นว่าแผนปฏิบัติการ กระบวนการทุนทางสังคม แต่ละขั้นตอนที่ทดลองใช้นั้นมีความเหมาะสมทำให้มีความรู้ ความเข้าใจ กระบวนการทุนทางสังคมมากขึ้น เป็นการ สะท้อนให้เห็นประโยชน์และความ สนใจในทุนทางสังคม และมีความคิดเห็น เพิ่มเติมว่าทำให้มีความรู้ ความเข้าใจกระบวนการ ทุนทางสังคมมากขึ้นเป็นการสะท้อนให้เห็นประโยชน์และความสนใจในกระบวนการทุนทางสังคม และผลการประเมินพฤติกรรมโดย วิทยากรกระบวนการ มีความคิดเห็นว่าผู้เข้าร่วมการพัฒนา กระบวนการทุนทางสังคม มีพฤติกรรมในการกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับดีและผลการ ประเมินโดยคณะผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจากการที่ได้พัฒนาระบบการปฏิบัติการตามแผนการ พัฒนาดีขึ้นสรุปได้ว่ากระบวนการทุนทางสังคมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม

อภิปรายผล

ผลการวิจัย การพัฒนาระบบการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยมีข้อควร สังเกตแล้วนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัญหากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีปัญหาอุปสรรคหลายประการแต่ที่สำคัญ คือ ปัญหาในส่วนที่เป็น ระบบคิดของกระบวนการทุนทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2554) กล่าวว่า ส่วนที่เป็นระบบคิดจะเป็นส่วนที่เป็นนามธรรมสูง ระบบคิดดังกล่าวจะมีทั้งส่วน ที่มีมาแต่ดั้งเดิมได้แก่ ความเชื่อศรัทธา ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิ ปัญญา ที่ปัจเจกชน กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนได้สืบทอดมาจากบรรพชนในอดีต ระบบ คิดอีกส่วนหนึ่งอาจจะมาจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งก็รวมทั้งความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยมหรือ ธรรมเนียมปฏิบัติแบบใหม่ที่อยู่ในระบบคิดดังกล่าวได้แก่ ระบบคิดที่เกิดจากค่านิยมที่มีการเอื้อ อำนวยต่อกัน มีการต่างตอบแทนมีความไว้วางใจระหว่างกัน และมีความสามัคคี กระบวนการ ทุนทางสังคมนั้นมีปัญหาเรื่องกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมต้นตอของการถดถอยทางเศรษฐกิจของ ส่วนหนึ่งมาจากวิถีคิด คือความอ่อนแอของสังคมไทย ปัญญาเป็นตัวนำท้ายสุดคนพวกนี้ก็จะเกิด

ปัญหาเนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะ มีค่านิยม ความรู้ ความสามารถ นั้นแตกต่างกัน

2. การพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนตำบลสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการพัฒนากระบวนการปฏิบัติตามแผน ตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ เคมมีสและแม็คแทกการ์ท (Kemmis, S. & Mc Taggart, R., 2000) โดยมีกระบวนการ ตั้งแต่ระดมความคิดปัญหากระบวนการทุนทางสังคมจนได้แผนปฏิบัติการที่มีการระบุปัญหาที่จะศึกษา เจาะลึกที่สำคัญที่สุดในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือ ปัญหานั้น ต้องได้รับการแก้ไข ปัญหาดังกล่าวต้องเป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติการที่ผู้วิจัยเผชิญอยู่หรือในชุมชนของผู้วิจัยเองซึ่งสอดคล้องกับ (วีระยุทธ ชาติกาญจน์, 2558) กล่าวว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงโดยการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือ ข้อเสนอที่ต้องการ

3. การประเมินและปรับปรุงการพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนตำบลสีทอง ตำบลบ้านเสด็จอำเภอกะเนียงจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลจากผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนากระบวนการปฏิบัติตามแผนเป็นผู้ประเมิน พบว่าชุมชนตำบลสีทองเห็นว่ามีประโยชน์และมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนา และความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เข้าร่วมการพัฒนา ผลการประเมินพบว่า ผู้เข้าร่วมการพัฒนาทุกคนมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าทำให้เข้าใจกระบวนการทุนทางสังคมเป็นการ สะท้อนให้เห็นประโยชน์และความสนใจในกระบวนการทุนทางสังคมส่วนการประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมการพัฒนา โดยวิทยากรกระบวนการ (Facilitator) มีความคิดเห็นว่าการพัฒนามีพฤติกรรมในระดับดีมีการแสดงออกและบรรลุผลการพัฒนา และผลการประเมินการพัฒนา ตามวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ เคมมีสและแม็คแทกการ์ท (Kemmis, S. & Mc Taggart, R., 2000) โดยคณะผู้วิจัยเห็นว่ามีการพัฒนากระบวนการทุนทางสังคม สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการทุนทางสังคมที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม การที่แผนปฏิบัติการเกิดขึ้นจากการศึกษาข้อมูลอย่างสมเหตุสมผลแสดงให้เห็นว่าแผนปฏิบัติการนั้นเกิดขึ้นมากจากการคิดไตร่ตรองของผู้วิจัยอย่างเชี่ยวชาญ เกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเอง หรือทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าประชุมปรึกษาหารือกันอย่างเปิดใจ เป็นการ กระทำที่ทำให้คนเหล่านั้นได้เรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ ได้รับข้อมูลใหม่ และนำความรู้ ประสบการณ์และข้อมูลไปกำหนดแผนและวัตถุประสงค์ของแต่ละงาน เป็นเทคนิคที่ใช้ได้ดีกับ การวางแผนพัฒนาทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นแผนพัฒนาระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่นหรือแม้แต่การวางแผนพัฒนาหน่วยงานองค์กรหรือกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับ พระบรมราชโองการของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2474 ซึ่งทรงพระราชดำริว่า

“การศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลเกิดสติปัญญานำไปสู่หนทางพัฒนาตนเองและสังคม” (พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2474) จะเห็นได้ว่าในการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นจะ เกิดผลสำเร็จตามความต้องการได้ นั้น เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยให้การศึกษาเป็นเครื่องมือ กระบวนการทุนทางสังคมกับหลักการสหกรณ์มีจิตวิญญาณเดียวกัน (ปราณี จุลภักดี และคณะ, 2559) เป็นทั้งข้อปฏิบัติและแนวทางในการดำเนินงานสหกรณ์ รวมตลอดถึงจิตวิญญาณในสหกรณ์ด้วย ถือเป็นหัวใจของวิสาหกิจสหกรณ์ ดังนั้น การให้การศึกษาอบรมในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้ศึกษากระบวนการทุนทางสังคมให้มีจิตวิญญาณในชุมชนเพื่อก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนาของทุนมนุษย์ขึ้นในชุมชนนั้น “เพราะการเรียนรู้ในสิ่งหนึ่ง เพื่อไปเรียนรู้อีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ อีกสิ่งหนึ่งเป็นพลวัต (Groups Dynamic) ต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัญหากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลจากการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง พบว่า มีปัญหากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง สรุปได้ 5 ด้านคือ ด้านความเชื่อ ด้านค่านิยม ด้านขนบธรรมเนียม ด้านประเพณีวัฒนธรรม และด้านภูมิปัญญา นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างแล้วนำไปทดลองใช้กับบุคคลในชุมชนประชากรมตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีบริบทที่เหมือน ๆ กันหลังจากนั้น ได้นำแผนปฏิบัติการดำเนินงานที่พัฒนาขึ้นไปใช้ตามวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการของเคมมีส และแม็คแทการ์ท กับกลุ่มตัวอย่าง สรุปผลการวิจัยดังนี้ ผลการประเมินกิจกรรมวิธีการโดยผู้ร่วมกระบวนการพัฒนา มีคิดเห็นว่าเป็นปฏิบัติการกระบวนการทุนทางสังคมแต่ละขั้นตอนที่ทดสอบหาประสิทธิภาพมีความเหมาะสมและมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าทำให้เข้าใจกระบวนการทุนทางสังคมมากขึ้นซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นประโยชน์และความสนใจในกระบวนการทุนทางสังคมสำหรับผลการประเมินพฤติกรรมโดยวิทยากรกระบวนการมีความคิดเห็นว่าเป็นผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนามีพฤติกรรมใน เรียนรู้ในระดับดี และผลการประเมินโดยคณะผู้วิจัย พบว่า การพัฒนากระบวนการปฏิบัติ ตามวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ เคมมีสและแม็คแทการ์ท สรุปได้ว่า การพัฒนากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความเหมาะสม จากปัญหากระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสีทอง ซึ่งเป็นหัวใจของทุนทางสังคม ชุมชนทับสีทอง ควรพิจารณาดำเนินการให้มีการพัฒนากระบวนการปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่องทุกปี ผู้จัดการศึกษาจะต้องพิจารณาถึงประเด็นปัญหาที่จำเป็นต่อการค้นคว้าด้วยกระบวนการไตร่ตรองที่ดี โดยอาจจะบันทึกปัญหาที่เกิดขึ้นหรือเขียนเป็นลักษณะคำถามที่ต้องการค้นคว้าหาคำตอบ ผลจากการพัฒนากระบวนการทุนทางสังคม อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ทุกคนมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังจิตวิญญาณทุนทางสังคม สร้างจิตสำนึก

กระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนทับสี่ทองการนำแผนปฏิบัติการไปใช้กับชุมชนทับสี่ทองควรหลีกเลี่ยงวันที่ตรงกับงานประเพณีและกิจกรรมที่สำคัญของท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนด้านการพัฒนากระบวนการปฏิบัติตามแผนเนื้อหาควรพิจารณาในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการทุนทางสังคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเป็นพลวัต

เอกสารอ้างอิง

- ชลดา บุญอยู่. (2556). ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษา บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนบัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นุทิศ เอี่ยมใส. (2555). ทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- บุศรา โพธิสุข. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลช้างเผือกอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. พิษเนศวร์สาร, 12(1), 151-162.
- ปราณี จุลภักดี และคณะ. (2559). การประเมินโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(1), 94-115.
- ปิยะพงษ์ บุษบก และสุนทรชัย ขอบยศ. (2558). นโยบายและการบริหารจัดการท้องถิ่นบนฐานของทุนทางสังคม: ทางเลือกการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21. วารสารสังคมศาสตร์, 11(1), 53-83.
- พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. (14 มีนาคม 2474). พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2554). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการจัดการชุมนุมการศึกษา หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี: คณะกรรมการผู้ผลิตชุดวิชาการบริหารมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์. (2558). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ Action Research. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2(1), 29-49.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2554). การศึกษาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: ส เจริญการพิมพ์.
- สมคิด ทับทิม. (2560). การพัฒนาชุมชนช่องป่าด้วยทุนทางสังคมตำบลจันดี อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ. สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.

อาทิตย์ บุตดาตวง. (2554). ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไทร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Kemmis, S. & Mc Taggart, R. (2000). Participatory action research. In N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds.), Handbook of qualitative research. (2nd.ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.